
DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2018.01.045>

УДК: 330.342

JEL: P160, P260

Володимир Захарченко

МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИВА: ТИПОЛОГІЧНІ РИСИ

Визначено базові ознаки для виокремлення часткових економічних моделей. Наведено змістовну характеристику цих моделей в аспекті їхнього позиціонування в українській економічній моделі. Проведено порівняльний аналіз національних економічних моделей на предмет їхньої успішності та наближеності до української моделі. Виявлено слабкі позиції в українській моделі, що застосовувалася до цього часу, й запропоновано оптимальну модель (з перспективою українського економічного дива). Визначено внутрішні передумови для досягнення українською економікою феномену економічного дива.

Ключові слова: економічна модель (часткова, національна), порівняльний аналіз, типологічна характеристика, економічні реформи, економічне диво.

Громадяни й, сподіваємося, влада України хочуть бачити її успішною. Але оскільки досягти цього дуже непросто, то досягнення успіху в якійсь із країн зазвичай сприймається як економічне диво.

За В. Далем, диво – це будь-яке явище, яке ми не можемо пояснити відомими нам законами природи. І хоча економічне диво, на відміну від природного, можна пояснити економічними законами, воно все ж викликає подив щодо того, яким саме чином економіка країни може піднятися з "дна" та забезпечити швидкий і сталий розвиток (при темпах зростання ВВП близько 10 %), особливо промисловості, упродовж кількох десятиліть. Так, у звичні уявлення важко вкладаються параметри зростання економіки Німеччини в післявоєнні роки, "азійських тигрів", зокрема Японії – з середини 1950-х до початку 1970-х років, Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню та Гонконгу – у 60–90-ті роки XX століття, Китаю – з 1980-х років до теперішнього часу та ін.

Для досягнення економічного дива необхідно вибрати адекватну історичним, політичним, ментальним та іншим умовам країни економічну модель і потім зреалізувати її. При цьому можуть бути використані окремі елементи аналогічних моделей інших країн.

Захарченко Володимир Іванович (zakharchenkovn@i.ua), д-р екон. наук, проф.; професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

© В.Захарченко, 2018

ISSN 1811-3141. Економічна теорія. 2018. № 1: 45–58

45

В основі моделі економічного дива зазвичай лежить національна економічна модель, яка поєднує декілька часткових моделей, виділених за важливими ознаками.

Судячи зі стану української економіки, обґрунтування національної економічної моделі як моделі економічного дива має не тільки теоретичне, а й важливе практичне значення, тому що та модель, яка використовувалася до цього часу, виявилася недосконалою, якщо не хибною.

На сьогодні немає універсальної моделі економічного дива. У кожній успішній країні вона кристалізується в результаті зіткнення та взаємного збагачення теоретичних ідей і заходів з реформування економіки. Вихідною базою для формування таких моделей слугують часткові економічні моделі, виділені на основі однієї або двох ознак (характеристик). Шляхом їх комбінування і формується національна економічна модель. А ті з національних моделей, що на практиці забезпечують економічний прорив, і є моделями економічного дива. Спроби "конструювання" успішних національних економічних моделей можна знайти у працях Л. Бальцеровича, Дж. Гелбрейта, С. Глазьева, Л. Ерхарда, Я. Корнаї, П. Кругмана, В. Ойкена, Е. Райнерта, М. Фрідмена, Ф. Хайека, в т. ч української економічної моделі – у працях Г. Башнянина, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Гриценка, Б. Данилишина, М. Зверякова, С. Мочерного, В. Мунтіяна, М. Павловського, О. Соскіна, А. Філіпенка, В. Черняка та ін.

Мета дослідження полягає у формуванні на основі часткових економічних моделей такої української економічної моделі, яка б змогла, нарешті, привести нашу країну до феноменального економічного успіху.

За фундаментальними ознаками національних економік прийнято виділяти різні економічні моделі, які ми будемо називати частковими, на відміну від національних економічних моделей, які є комплексними, інтегральними, оскільки в них поєднується ряд часткових моделей.

Часткові економічні моделі зазвичай виділяють за такими ознаками: типом суспільства, динамікою економічного розвитку, типом економічної системи, ключовими носіями відносин власності, базовими економічними теоріями, ступенем централізації, моделлю реформ, характером і тривалістю реформ. Найбільш відомими національними моделями є радянська, ліберальна (американська), неоліберальна (німецька), європейсько-кейнсіанська, соціал-демократична (шведська), японська, китайська та слов'янська, з якої ми виокремлюємо українську – діючу і перспективну (оптимальну) з прицілом на українське економічне диво. Кожна з них більшою чи меншою мірою концентрує характеристики часткових моделей (табл. 1).

Оскільки економіка є фундаментом суспільства на кожному із етапів його розвитку, то цілком закономірно, що найбільш загальна типізація часткових моделей національних економік відповідає *типам суспільства*. На основі теорії про типи суспільства, яку започаткував Л. Морган, підхопив Ф. Енгельс, а розвивали Р. Арон, Д. Белл, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, П. Сорокін, О. Тоффлер, А. Гальчинський, В. Іноземцев, А. Філіпенко,

Національні економічні моделі як синтез часткових моделей національних економік

Часткові моделі національних економік	Національні економічні моделі								
	1) радянська	2) ліберальна (американська)	3) неоліберальна (німецька)	4) європейсько-кейнсіанська	5) соціал-демократична (шведська)	6) японська	7) китайська	8) українська (фактична)	9) українська (оптимальна)
За типом суспільства									
Доіндустріальна (аграрна)									
Індустріальна	+						+	+	
Постіндустріальна		+	+	+	+	+			+
За динамікою розвитку									
Наздоганяючого розвитку	+						+	+	
Випереджаючого розвитку		+	+	+	+	+			+
За типом економічної системи									
Традиційна									
Планова	+								
Ринкова		+						+	
Змішана			+	+	+	+	+		+
За ключовими носіями відносин власності									
Державного соціалізму	+								
Державно-монополістичного капіталізму		+	+	+		+		+	
Народного капіталізму					+		+		+
За базовою економічною теорією									
Планової економіки	+								
Кейнсіанська							+		
Ордоліберальна			+						
Монетарна		+						+	
Неоінституційна									+
Неокласичного синтезу				+	+	+			
За ступенем централізації									
Централізована	+								
Ліберальна		+						+	
Дирижиська			+	+	+	+	+		+
За моделлю реформ									
Перша (ліберального типу)								+	
Друга (дирижистського типу)		+	+	+	+	+	+		+
За характером і тривалістю реформ									
"Шокової терапії"								+	
Градуалізму		+	+	+	+	+	+		+
Подібність позицій з моделлю 8)	2	4	1	1	0	1	2	x	0
Подібність позицій з моделлю 9)	0	4	6	6	7	6	5	0	x

Джерело: розробка автора.

А. Чухно, Ю. Яковець та інші, прийнято виділяти національні економіки до-індустріального, індустріального та постіндустріального типу.

Економіка кожного із цих типів характеризується певними базовими елементами продуктивних сил, домінуючим видом виробництва, особливостями процесу праці та відносин власності. В сукупності вони формують відповідну економічну модель (табл. 2).

Аграрний тип економіки нині мають тільки найбільш відсталі країни Африки, Азії та Латинської Америки. Індустріальний тип економіки був панівним у колишньому СРСР, а нині в Європі до нього належать Іспанія, Португалія, Ірландія, Греція та всі постсоціалістичні країни, в т. ч. й Україна, в Азії – Китай, Південна Корея та ін., в Латинській Америці – Бразилія, Аргентина, Чилі та ін., в Африці – тільки ПАР. Всі країни з постіндустріальним типом економіки розташовані у північній півкулі. За межами Європи до них відносяться лише США і Японія. Європейські представники економіки цього типу – ФРН, Великобританія, Франція, Італія та ін.

Модель постіндустріальної економіки, яка має багато варіацій (нової, знаннєвої, креативної, інноваційної, інформаційно-мережевої та цифрової), впливає з теорій "довгих хвиль" М. Кондратьєва та "творчого руйнування" Й. Шумпетера (упровадження інновацій та витіснення старих продуктів і форм виробництва). Згідно з ними, прихід кожної наступної "хвилі" зумовлюється новим ключовим фактором, який базується на знаннях й індукує появу новітніх, зазвичай інноваційних, видів діяльності п'ятого та шостого технологічних укладів (за С. Глазьевим) – на основі інформаційних, нано- та біотехнологій..

За динамікою розвитку прийнято розрізняти економічні моделі наздоганяючого та випереджаючого розвитку. Зазвичай більш відсталі на даному етапі розвитку країни використовують модель наздоганяючого розвитку, а більш розвинені – модель випереджаючого розвитку. При цьому розвинені країни створили таку систему торговельно-економічних

Таблиця 2

**Характерні риси моделей національних економік
за типом суспільства**

Моделі національних економік за типом суспільства	Характеристики моделей			
	базові елементи продуктивних сил	домінуючий тип виробництва	праця та її характер	провідний тип власності
Доіндустріальна (аграрна)	земля і пасовища	сільсько-господарське	ручна	земельна
Індустріальна	капітал, праця, мінеральні природні ресурси	промислове	машинна	промислова
Постіндустріальна	наука та інформація	інформаційне	інтелектуальна	інтелектуальна

Джерело: складено за (Філіпенко, 2000. С. 11).

і фінансових відносин (типу "центр – периферія" за І. Валлерстайном), що блокує розвиток сучасної обробної промисловості у відсталих країнах, аби тримати їх у повній залежності від себе і не пропускати вперед (Зверяков, 2012. С. 253).

Водночас навіть недостатньо розвинена країна може ставити перед собою завдання щодо переходу на траєкторію випереджаючого економічного розвитку (з вищими темпами зростання ВВП, ніж у більшості розвинених країн). Аби перейти на цю траєкторію країна має досягти конкурентних переваг у державному управлінні, економіці, науці, освіті тощо.

Україна, перебуваючи у складі царської Росії та СРСР, розвивалася переважно за моделлю наздоганяючого розвитку. Ця модель передбачає освоєння, зокрема у промисловості, базових нововведень передових країн, але з певним лагом. Однак вона неодноразово виявляла свою неефективність, особливо у періоди військової конфронтації, коли найбільше давалася взнаки технологічна відсталість від країн ворожого на той час табору, наприклад від США – у період радянсько-афганської війни (1979–1989 рр.).

В Україні після здобуття нею незалежності було взято курс на більш перспективну модель – випереджаючого економічного розвитку. Вона передбачала прискорене проходження циклів Кондратьєва з використанням досягнень передових країн. Однак в економіці України, передусім у промисловості, вона так і не була повною мірою реалізована. Відтак, національний промисловий комплекс (НПК) країни попав у ситуацію т. зв. "технологічного пату" (за Г. Меншем) (Жаліло, 2000. С. 47). Сталося це тому, що найбільшу державну підтримку одержали види промислової діяльності "старих" (першого, другого і третього) технологічних укладів, питома вага яких у НПК була і залишається найбільшою (близько 85 %). Звичайно, це у короткостроковому періоді дало певний ефект (у вигляді заморожування інфляції витрат, наповнення бюджету), але у довгостроковому періоді тільки стимулювало поглиблення кризових явищ.

Для переходу на модель випереджаючого економічного розвитку Україна повинна сповідувати інноваційну стратегію і на державному, і на регіональному рівнях (з пріоритетом інвестицій в людину, науку, техніку і технології), що забезпечить динамічний розвиток передусім новітніх видів економічної діяльності.

При встановленні економічних моделей країн за *типом економічної системи* суттєвих розбіжностей у підходах різних авторів немає. За цією ознакою Р. Макконнелл і С. Л. Брю (2003. С. 231) розрізняють дві економічні моделі – чистий капіталізм (капіталізм вільної конкуренції) та командну економіку (або комунізм). М. Шніцер (1997. С. 58) виокремлює неринкові (соціалізм і комунізм) та ринкові (капіталізм) економічні системи, але в межах капіталізму виділяє такі його різновиди, як ринковий (США), соціально-ринковий (Європа) та державно-керований (Східна Азія). Тобто він поєднує економічні моделі за типом економічної системи

з моделями, що виділяються за іншими ознаками. У вітчизняній літературі національні економіки за типом економічних системи здебільшого класифікуються таким чином: традиційна, планова, ринкова та змішана економіка (Гужвенко, 2014). Звичайно, ці моделі мають принципові відмінності за основними характеристиками (табл. 3).

До країн з традиційною економікою (за класифікацією ООН) відносяться найменш розвинені, а саме: Бенін, Бангладеш, Гаїті, Гамбія, Малі, Танзанія, Сомалі, Чад, Судан, Ефіопія та ін. У їх експорті зазвичай переважає сільськогосподарська продукція, тому їх часто ще називають "банановими республіками". До країн з плановою економікою раніше відносився СРСР і всі країни соціалістичного табору. Після розпаду СРСР

Таблица 3

**Характеристики моделей національних економік
за типами економічних систем**

Основні характеристики	Моделі національних економік за типами економічних систем			
	традиційна	планова	ринкова	змішана
Власність	общинна, дрібна приватна	державна і колективна	приватна	приватна, частково – державна
Інтереси	пов'язані з необхідністю задоволення елементарних життєвих потреб, частково – одержанням прибутку	відсутня достатня матеріальна зацікавленість	домінують особисті інтереси щодо максимізації прибутку	домінують особисті інтереси щодо максимізації прибутку, але важливими є й суспільні інтереси
Свобода поведінки	обмежена	відсутня	Повна	обмежена
Механізм регулювання	на основі традицій і звичаїв	централізоване управління	ринковий	ринковий, частково – державне регулювання
Тип планування	відсутнє	директивне	стратегічне	індикативне
Основна сфера зайнятості	сільське господарство	промисловість	сфера послуг	
Основні типи підприємств	дрібнотоварні (ремісничі майстерні та ін.)	державні підприємства, колгоспи, радгоспи	виробничі та організаційні об'єднання підприємств вертикального і горизонтального типу (ТНК, концерни та ін.)	
Технологічний рівень виробництва	низький (переважає ручна праця)	середній (за часткової автоматизації виробництва)	високий (за майже повної автоматизації виробництва)	
Рівень корупції	високий	середній	низький	
Ефективність виробництва	низька	середня	висока	
Рівень соціалізації	низький	високий	середній	високий

Джерело: розробка автора.

і "соціалістичної співдружності" планова економіка залишилась на Кубі, в КНДР та деяких інших країнах. Ринкову і змішану економіку (з близькими за змістом характеристиками), мають усі розвинені країни світу. Однак "чисто" ринкової економіки немає в жодній з них, бо всі вони мають елементи планової економіки. І все ж, модель змішаної економіки, на відміну від моделі ринкової економіки, передбачає вищий рівень втручання держави в економічні процеси та вищий рівень її соціалізації (турботи про громадян), тому її варто виокремлювати. За цими критеріями економіка, наприклад, США більше відповідає моделі ринкової економіки, а економіка Великобританії, Німеччини і Швеції – моделі змішаної економіки.

Україна у 2006 р. була визнана і в США, і в ЄС країною з ринковою економікою. І все ж в українській економіці залишається багато "реліктів" від планової економіки (елементи централізованого управління, великий рівень соціальних пільг і виплат тощо). Більше того, в результаті трансформаційного спаду вона набула деяких рис ще й традиційної економіки – через зростання рівня корупції, аграризації економіки, поширення дрібно-товарних форм організації виробництва, підвищення частки ручної праці тощо. Отже, перед Україною стоїть завдання переходу на модель змішаної економіки з врахуванням досвіду формування такої моделі у Швеції, Німеччині, Японії, Південній Кореї та інших країнах.

За *ключовими носіями відносин власності* О. Соскін (2010) виділяє три економічні моделі – державного соціалізму, державно-монополістичного капіталізму та народного капіталізму. В Україні, як він вважає, вони співіснують у такій пропорції (у відсотках – 20 : 75 : 5) з явною недооцінкою останньої з них, що є дуже небажаним, тому що її соціальною базою є середній клас як головний носій демократичної традиції у суспільстві. За державного соціалізму власником основних засобів виробництва де-юре вважаються працівники, де-факто – держава, державно-монополістичного капіталізму – олігархічні клани, за народного капіталізму (в розумінні Л. Келсо) – працівники (як акціонери) підприємств, на яких вони працюють. Однак ми вважаємо, що економічні моделі в трактуванні О. Соскіна перегукуються з моделями, виділеними на основі типів економічних систем: планова система кореспондує з державним соціалізмом, ринкова (на пізній стадії) – з державно-монополістичним капіталізмом, змішана – з народним капіталізмом. Свідченням спорідненості, зокрема змішаної економічної системи і народного капіталізму є те, що обидві моделі за свій "ідеал" мають побудову соціально орієнтованої ринкової економіки. Такий же ідеал для української економічної моделі визначено і в Конституції України.

Економічні моделі, звичайно, будуються не "на піску", вони спираються на якусь *базову економічну теорію*: модель державного соціалізму – на теорію планової економіки, модель державно-монополістичного капіталізму – на неокласичну теорію, зокрема монетаризм, модель народного капіталізму – на кейнсіанство, ордолібералізм, інституціоналізм та неокласичний синтез.

В Україні з перших років ринкових перетворень ставка була зроблена на формування економічної моделі на засадах кейнсіанської теорії. Згідно з цією моделлю, зростання сукупного попиту мало "розіграти економіку", забезпечити зростання сукупної пропозиції. Однак в Україні кейнсіанська модель не "спрацювала". По-перше, тому, що державні структури були слабкими і не мали досвіду антикризового менеджменту в ринкових умовах, по-друге, тому, що держава успіх (а точніше – неуспіх) ринкових перетворень віддала на відкуп (за А. Смітом) "невидимої руки ринку", а, по-третє, тому, що у держави не було "жирку" (скільки-небудь достатніх накопичень, резервів) для підвищення сукупного попиту.

Відповідно уже в 1993 р. в Україні перейшли на модель економіки на засадах неокласики, зокрема монетаризму. Вона передбачала безінфляційне зростання економіки на основі жорсткої економії. Однак і ця модель не забезпечила належного розвитку вітчизняної економіки. Власне, вона й не могла принести бажаних результатів, оскільки економіка України не володіла достатньою для проведення жорсткої монетарної політики стійкістю, ефективністю і, зрештою, конкурентоспроможністю (Єщенко, 2015. С. 28). Не випадково, внаслідок її застосування в країні різко загострилася платіжна криза. Свідченням цього стало те, що рівень монетизації (відношення грошової маси до ВВП) опустився нижче 15 %, кредиторська заборгованість сягнула 126 % від ВВП, а бартерні схеми перебрали на себе 42 % капіталу (Жаліло, 2000. С. 115). У 1994 р. Президент України Л. Д. Кучма (1994. С. 28) з сумом констатував: "Те, що сталося з економікою України, не має історичних аналогів".

В сучасних умовах для України більш прийнятною є економічна модель на засадах неінституціоналізму. І хоча ця модель, як і неокласична, базується на механізмі ринку, вона, разом з тим, передбачає активну роль у його функціонуванні різних інституцій, інтереси та діяльність яких регулюється через встановлення певних інститутів (рамок поведінки, "правил гри"). Інститути можуть встановлюватися, наприклад, згідно теорії прав власності, чи теорії фірми. Перша з них вказує, зокрема, на те, що транснаціональний капітал не підпадає повною мірою під юрисдикцію будь-якої держави, у т. ч. й Української, а тому розвиток її економіки має узгоджуватися з трендами транснаціоналізації та, у більш широкому сенсі, глобалізації. Друга теорія пояснює існування фірм, передусім великих транснаціональних корпорацій, прагненням уникати витрат, пов'язаних з проведенням операцій на ринку.

Україна могла б "обіграти" й економічну модель на основі теорії неокласичного синтезу, яка максимально використовує сильні і нейтралізує слабкі сторони кейнсіанської та неокласичної теорій. На нашу думку, економічна модель на основі цієї теорії є вигідною в тому плані, що вона дозволяє, по-перше, встановити раціональні межі втручання держави в економіку, а, по-друге, – має на меті формування соціально-ринкової економіки, як наприклад у Швеції.

За орієнтованістю базових економічних теорій на більший чи менший ступінь втручання держави в економіку, тобто за *ступенем централізації*, зазвичай виділяють три типи економічних моделей: централізовану (що базується на плановій економіці), ліберальну (що має в основі неокласичну теорію, зокрема монетаризм) та дирижистську (що має в основі кейсіанство, ордолібералізм, неоінституціоналізм та неокласичний синтез). Україна в національній економічній моделі зробила ставку на ліберальну модель, що не зовсім виправдано, особливо в контексті реформування її економіки (Гриценко, 2016).

Річ у тім, що ліберальна і дирижистська моделі зазвичай визначають і відповідні (першу та другу) *моделі реформування економіки*. Приклади успішного застосування першої моделі продемонстрували Чилі та Польща, невдалого – Україна, Росія та ін. Друга модель є більш гнучкою, тому вона має більше прикладів успішного застосування: і для подолання системної кризи (у США та інших країнах), і для повоєнного відновлення та досягнення економічного дива (у Німеччині, Японії, Південній Кореї), і для "великого стрибка" Китаю. Судячи з результатів реформування економіки України, базова модель реформ (перша) була обрана неправильно, тому її треба скоригувати або замінити на другу та поєднати з моделлю постіндустріальної економіки.

Моделі реформування економіки мають своїм логічним продовженням економічні моделі за *характером і тривалістю реформ*. Таких моделей, зрозуміло, може бути дві – "шокової терапії", яка спирається на першу модель реформування економіки (з її обґрунтуванням виступили Дж. Сакс, А. Ослунд, Г. Колодко, Я. Корнаї, Л. Бальцеревич, В. Клаус, О. Шик та ін.), і градуалізму (її дотримувалися Дж. Ваніскі, К. Ласкі, В. Леонтьєв, А. Ноув, М. Бруно, Е. Крюгер, Дж. Стігліц, Т. Скот, П. Мерелл та ін.). В основі моделі "шокової терапії" лежить поширення "жорстких ринкових імпульсів", які стимулюють швидкі інституційні перетворення і передбачають досягнення національною економікою високих показників розвитку, як наприклад, у Польщі. Модель градуалізму, яку успішно реалізував Китай, передбачає поступове створення ринкових інститутів за мінімальних економічних і соціальних потрясінь. Україна, обравши у 1990-х роках модель "шокової терапії", була відкинута у своєму розвитку на десятиліття назад. Ми схилиємося до думки, що в нашій країні її доцільно було б вибудувати тільки за умови єдності влади і громадянського суспільства, міцної правоохоронної системи, суттєвої фінансової допомоги ззовні. А оскільки всього цього у нас не було, то неважко було вже тоді спрогнозувати результати українського варіанту "шокової терапії".

Національні економічні моделі є синтетичними за своєю суттю, тому що виступають як результат суперпозиції часткових моделей. У результаті можна визначити відносну подібність *української діючої та оптимальної економічних моделей* (див. табл. 1). Додавання кількості подібних позицій за частковими моделями показало, що сучасна українська модель фор-

мально досить сильно повторює американську і має дуже мало спільного зі шведською. Натомість оптимальна українська модель найбільше має щонайбільше повторювати шведську і дуже сильно моделі дирижисського типу, особливо західноєвропейські та японську.

Національні економічні моделі дозволяють зафіксувати й ряд іманентних властивостей національних економік (табл. 4).

Таблиця 4

Національні економічні моделі за іманентними властивостями національних економік

Національна економіка за іманентними властивостями	Національні економічні моделі								
	1) радянська	2) ліберальна (американська)	3) неоліберальна (німецька)	4) європейсько-кейнсіанська	5) соціал-демократична (шведська)	6) японська	7) китайська	8) українська (фактична)	9) українська (оптимальна)
За концентрацією виробництва									
Монополістична	+							+	
Олігополістична			+			+			
Конкурентна		+		+	+		+		+
За домінуванням капіталу									
Промислового	+				+		+		
Фінансово-промислового			+	+		+			+
Фінансового		+						+	
За рівнем технологічності та інноваційності									
Високотехнологічна		+	+	+	+	+			+
Середньотехнологічна	+						+		
Низькотехнологічна								+	
За стадіями досягнення конкурентоспроможності									
Факторної орієнтованості	+								+
Орієнтованості на ефективність							+		
Орієнтованості на інновації		+	+	+	+	+			+
За орієнтацією зовнішньоекономічної діяльності									
На експорт та імпортозаміщення		+	+	+	+	+	+		+
На імпорт	+							+	
За соціальною орієнтованістю									
Соціально орієнтована	+		+	+	+	+	+		+
Соціально неорієнтована		+						+	
Подібність позицій з моделлю 8)	3	2	0	0	0	0	0	x	0
Подібність позицій з моделлю 9)	1	4	5	6	5	5	3	0	X

Джерело: розробка автора.

Як видно з таблиці, економіки країн економічного дива (від другої до сьомої моделей) є переважно конкурентними; вони базуються на фінан-

сово-промислового капіталі, є високотехнологічними, орієнтуються на інновації, експорт та імпортозаміщення, соціальне забезпечення і захист населення.

З таблиці також видно, що нинішня українська економіка ще має чимало рис радянської і трохи менше – американської. Натомість перспективна українська економіка (економічного дива) має щонайбільше має перейняти риси економіки західноєвропейських країн та Японії.

Економічне диво в кожній країні (в рамках визначеної національної моделі) зав'язане на комплекс реформ і ключові драйвери, у т. ч. передові на той час теорії, наприклад: у Німеччині – на теорію соціального ринкового господарства, нові технології, допомогу за "планом Маршалла", реінвестиції, відсутність військових витрат, дешева робочої силу з Центральної та Східної Європи (10 млн. переселенців); у Японії – на варіант кейнсіанської теорії, нові технології (на основі закупівлі ліцензій і патентів), фінансово-промислові групи (кейрецу), зниження податкового тиску, дешева на той час робочу силу і сировину (до кризи 1973 р.), відсутність значних військових витрат, кредити США, експортну орієнтованість; у Китаї – на теорію градуалізму (передбачає зниження інфляції, державне управління сукупним попитом, підтримання зайнятості населення тощо), нові технології, імпорт устаткування, транснаціоналізацію окремих підприємств, дешева робочу силу, експортну орієнтованість.

Оптимальна модель українського економічного дива не може бути реалізована без інституційних реформ та реформ фінансового сектора економіки. Стратегічними цілями перших є побудова громадянського суспільства, справедливе судочинство, подолання корупції, деолігархізація та демонополізація економіки, формування середнього класу і створення соціально орієнтованої ринкової економіки, других – подолання інфляції та формування сприятливого інвестиційного клімату. Тільки це створить необхідні передумови для припливу в українську економіку, насамперед із-за кордону, масованих інвестицій у людський та основний капітал, у розвиток "старих", але затребуваних ринком, і нових видів діяльності (передусім промислових) на основі використанням "підривних" інновацій і транснаціоналізації перспективних підприємств.

Отже, щоб Україні піднятися з "дна", а тим більше досягти економічного дива", треба не просто удосконалити національну економічну модель, треба обрати принципово іншу економічну модель. Це передбачає перехід від економіки індустріального типу до економіки постіндустріального типу, від наздоганяючого розвитку – до випереджального, від ринкової економіки – до змішаної, від державно-монополістичного капіталізму – до народного, від монетариської і ліберальної економіки – до неінституційної та дирижиської. З-поміж моделей реформування української економіки перевагу слід віддати не першій (ліберального типу), а другій (дирижиського типу) й, відповідно, моделі не "шоковій терапії", а градуалізму. За внутрішнім змістом українська економіка з монополістичної має

перетворитися на конкурентну, фінансово-промисловий капітал має взяти верх над фінансовим, низькотехнологічні види діяльності мають поступитися високотехнологічним, інноваційна орієнтованість має витіснити факторну (ресурсну), сировинна експортна спрямованість економіки має посилилися імпортозаміщенням. Загалом це дозволить посилити соціальну спрямованість української економіки.

У ході подальших досліджень запропоновану модель українського економічного дива слід доповнити конкретним змістом (стратегіями, програмами, заходами з реформування економіки тощо).

Література

- Гриценко, А. А. (2016). Реконструктивний економічний розвиток: зміст, основні напрями і вектор соціальної справедливості. *Економічна теорія*. № 4. С. 5–18.
- Гриценко, А. (2016). "Українське економічне диво", або Куди ведуть реформи? *Дзеркало тижня*. № 22. С. 7.
- Гужвенко, С. М. (2014). Розвиток систем планування в різних економічних системах. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Вип. 5. С. 14–20. Серія: Економіка і менеджмент.
- Ещенко, П. С. (2015). Як подолати системні витрати неоліберального реформування економіки. *Економіка України*. № 1. С. 26–41.
- Жаліло, Я. А. (ред.). (2000). Безпека економічних трансформацій: зб. матеріалів "круглого столу". Київ: НІСД, Альтерпрес. 386 с.
- Зверяков, М. І. (2012). Національна економічна система: проблеми теорії: [монографія]. Одеса: Астропринт. 320 с.
- Кучма, Л. Д. (1994). Шляхом радикальних економічних реформ. Київ: Поліграф-книга. 95 с.
- Макконнелл, К. Р., Брю С. Л. (2003). *Экономикс: принципы, проблемы и политика: учебник / пер. с англ. [14-е изд.]*. Москва: ИНФРА-М. 972 с.
- Соскін, О. І. (2010). Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив. *Актуальні проблеми економіки*. № 1. С. 47–56.
- Шніцер, М. (1997). Порівняння економічних систем. Київ: Основи. 519 с.
- Філіпенко, А. С. (2000). Економічний розвиток сучасної цивілізації: навч. посіб. Київ: Знання. 174 с.

Надіслано до редакції 02.12.2017 р.

MODEL OF UKRAINIAN ECONOMIC MIRACLE: TYPOLOGICAL FEATURES

Volodymyr Zakharchenko

Author affiliation : Doctor of Economics, Professor; Professor of the Department of Cherkasy State Technological University. E-mail: zakharchenkovn@i.ua

Ukraine has all the prerequisites for overcoming the economic crisis, ensuring a rapid (with a GDP growth rate of around 10%) and sustainable development of the national economy for several decades, that is to create an economic miracle. Such a miracle has been already reached by Germany, Japan, South Korea, Singapore and some other countries. To achieve it in Ukraine, it is necessary to

choose a national economic model that would be adequate to the conditions of the country and to implement it. This model should be formed on the basis of partial economic models, selected on the basis of one or several features.

The purpose of the study is to build, on the basis of partial economic models, such a Ukrainian economic model that would allow this country to become a phenomenal economic success or economic miracle.

Partial economic models are selected: by society type, dynamics of economic development, type of economic system, key bearers of property relations, basic economic theories, degree of centralization, reform model, and character and duration of reforms. It is established on the basis of which partial economic models the basic national models were formed, such as the Soviet, liberal (American), neoliberal (German), European-Keynesian, Social-Democratic (Swedish), Japanese, Chinese and Slavic ones, from which the author separates the current Ukrainian model and the prospective (optimal) one for this country, which is targeted at the Ukrainian economic miracle. Within the limits of national economic models, a number of immanent features of national economies have been recorded: concentration of production, dominance of capital (industrial and financial), technological and innovative level, stages of achieving competitiveness, orientation of foreign economic activities, and social orientation of the economy. It is shown that the modern Ukrainian economy has many features of the Soviet model and several features of the American economic model. The Ukrainian economic miracle, as well as the miracles of other countries, is represented through the implementation of a complex of reforms, key drivers of economic success and changing the change of immanent characteristics of the national economy.

Based on the partial economic models presented in Western European and Japanese economic models, an optimal Ukrainian economic model or that of the Ukrainian economic miracle has been formed. It is shown that this model can be implemented on the basis of institutional reforms and the reform of the financial and real sectors of the economy.

For Ukraine to achieve an economic miracle, it is necessary to choose a fundamentally different economic model. It involves the transition from an industrial-type economy to a post-industrial economy, from overtaking development - to a leading one, from a market economy - to a mixed one, from state-monopoly based capitalism - to a people's one, and from the monetarist and liberal economy - to a neoinstitutional and dirigist one. Among the models of reforming the Ukrainian economy, preference should be given not the first (liberal type) one, but the second one (dirigist type) and, accordingly, the model should not be based on "shock therapy", but on gradualism.

Key words: economic model (partial, national), comparative analysis, typological characteristic, economic reforms, economic miracle.

JEL: P160, P260.

References

- Hrytsenko, A.A. (2016). Reconstructive economic development: content, main directions and vector of social justice. *Ekon. teor. – Economic theory*, 4, 5-18 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2016). "Ukrainian economic miracle", or Where are the reforms? *Dzerkalo tyzhnia – Mirror of the week*, 22, 7 [in Ukrainian].
- Huzhvenko, S.M. (2014). Development of planning systems in various economic systems. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahramoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series: Economics and management*, 5, 14-20 [in Ukrainian].
- Yeshchenko, P.S. (2015). How to overcome the systemic costs of a neo-liberal reform of the economy. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 1, 26-41 [in Ukrainian].
- Zhalilo, Ya.A. (Ed.). (2000). The security of economic transformations: a collection of materials "round table". Kyiv: NISD, "Alterpres" [in Ukrainian].

- Zvieriakov, M.I. (2012). National economic system: problems of the theory. Odesa: Astroprint [in Ukrainian].
- Kuchma, L.D. (1994). Through radical economic reforms. Kyiv: Polihrafknyha [in Ukrainian].
- McConnell C.R., Brue S.L. (2003). Economics: Principles, Problems, and Policies. Moscow: INFRA-M, 972 p. [in Russian].
- Soskin, O.I. (2010). Definition of the national economic model of Ukraine: a comparative analysis of possible alternatives. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 1, 47-56 [in Ukrainian].
- Schnitzer, M. (1997). Comparative Economic Systems. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
- Filipenko, A.S. (2000). Economic development of modern civilization. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].